
Oceněná historička umění: Cranachovy obrazy musíte nakoukat. Význam se ukrývá v detailu

Oceněná historička umění: Cranachovy obrazy musíte nakoukat. Význam se ukrývá v detailu

Lucas Cranach starší patří mezi nejvýznamnější německé renesanční malíře. Jeho vliv na umělecký svět a společnost vůbec byl tak velký, že se jeho prací nechali inspirovat tvůrci i za hranicemi jeho domoviny včetně zemí českých. Ve své publikaci *Lucas Cranach a malířství v českých zemích 1500–1550* se tomu detailně věnuje PhDr. Magdaléna Nespěšná Hamsíková, Ph.D., z Ústavu dějin křesťanského umění na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Obsáhlá kniha doplněná o desítky ilustrací dosahuje takových kvalit, že za ni její autorka získala prestižní Cenu Josefa Krávy od Uměleckohistorické společnosti.

Už od roku 1991 Uměleckohistorická společnost každoročně uděluje Cenu Josefa Krávy badatelům do čtyřiceti let za významný počín v uplynulém roce. Magdaléna Nespěšná Hamsíková se Lucasem Cranachem starším začala zabývat už během svého doktorského studia, publikace proto vychází i z výzkumu, na němž pracovala v rámci své disertace. „Ukázalo se, že dílo Lucase Cranacha staršího a jeho reflexe není u nás vůbec zpracována, přitom je to velmi rozsáhlé téma. Pro mě byla výzva se s jeho tvorbou seznámit, protože na začátku se mi Cranach tak úplně nelíbil. Jak jsem ale jezdila po světě po galeriích a víc jsem pronikala do jeho tvorby, začal mě inspirovat a skutečně zajímat. Jeho díla je potřeba vidět naživo, nejenom se dívat na reprodukce, zvláště to platí pro grafiky, které si musíte pozorně prohlížet. Dnes, když člověk chodí po galeriích a jednomu dílu věnuje pověstné ‚tři vteřiny‘, musí být současné umění opravdu někdy až agresivní, aby diváka přitáhlo. Na počátku 16. století se ale dbalo i na drobnosti, na Cranachových obrazech jsou

skryté detaily, které bychom nikdy neviděli, kdybychom jeho díla dlouze nepozorovali, přitom často mění smysl celého obrazu,“ upozornila historička umění.

Lucas Cranach starší byl mimořádný umělec, který se proslavil především tím, že „vizualizoval“ myšlenky německé reformace. Mezi jeho nejbližší přátele totiž patřil Martin Luther. Vedle toho byl dvorním malířem saského kurfiřta Fridricha Moudrého a jeho nástupce Jana Velkomyslného. Díky tomu, že se pohyboval mezi raně novověkými humanisty, se jeho práce poměrně záhy dostaly i na naše území. „Jako jeden z prvních si od Cranacha objednal obraz olomoucký biskup Stanislav Thurzo. Cranach je také autorem původního mariánského oltáře pro katedrálu svatého Víta, Václava a Vojtěcha na Pražském hradě. Oltář byl později bohužel zničen, dochovaly se z něj jen fragmenty. Spekuluje se o tom, že ho Cranach vytvořil přímo na objednávku císaře Maxmiliána I., kolem kterého se soustředila humanistická společnost spojená s vídeňskou univerzitou, s níž byl malíř v kontaktu,“ vysvětlila Magdaléna Nespěšná Hamsíková.

Cranach byl na počátku 16. století velmi oblíbeným umělcem, po jeho tvorbě byla mezi šlechtou velká poptávka. Jak autorka výše zmíněné publikace podotýká, „cranachovský styl byl velmi chytlavý a snadno naučitelný, což mu také historikové umění často vytýkají. Někteří z nich o jeho pozdější tvorbě, která vznikala od dvacátých let šestnáctého století, hovoří nikoli jako o umění, ale spíše jako o tovární výrobě. Narážejí na to, že vytvořil snadno napodobitelný styl, aby mohl rozšiřovat řady svých žáků a jeho dílny mohly produkovat obrazy jako na běžícím pásu“.

Právě jeho popularita vedla k tomu, že se jeho prací nechali inspirovat nebo ji přímo napodobovali i jiní umělci. Vedle dalších i malíř, jehož dnes známe jen jako Mistra I. W. a který hojně působil v severozápadních Čechách. Identita tohoto umělce, jenž se vyučil přímo v Cranachově dílně, zůstává zatím neodhalena. „Díky tomu, že je v Německu cranachovské studium hodně rozvinuto, víme toho o něm z pramenů velmi mnoho. Tyto znalosti můžeme využít i při sestavování představ o tom, jak nejspíš vypadala a fungovala dílna Mistra I. W., i když o jeho osobě nevíme s určitostí bohužel vůbec nic,“ upozornila Magdaléna Nespěšná Hamsíková. Tvorba Mistra I. W. odkazuje k práci Lucase Cranacha staršího nejen stylem, ale i volbou námětů. Stejně jako Cranach zobrazoval především biblická témata, ale v poslední době se ukazuje, že v jeho repertoáru byly například i silné a výrazné ženské postavy doby pohanství, židovství a křesťanství – Lukrécie, Judita nebo Salome –, jež tvořily tehdy oblíbenou součást výzdoby profánních prostor.

I když je disertace napsána a publikace vydána, téma Lucase Cranacha staršího a jeho následovníků už Magdalénu Nespěšnou Hamsíkovou jen tak neopustí. „V současné době připravujeme výstavu v Litoměřicích, její kurátorkou je Michaela Ottová. Věnovat se bude dílu Ulricha Creutze a kadaňskému klášteru Čtrnácti svatých pomocníků, který je nesmírně zajímavý. Je v něm i cranachovská nástěnná malba. Spolupracují na tom i historici, již zjišťují další a další podrobnosti, procházejí testamenty, kde jsou odkazy k obrazům, dozvídáme se jména umělců, kteří na dílech pracovali. Třeba se jednou dozvíme i to, kdo to byl Mistr I. W.,“ zamyslela se oceněná historička umění nad svou někdy až detektivní prací.